

1. שו"ת הרמב"ם סימן לד

שאלה בדבר אדם, אשר נשא לאשה בת תשע שנים ולקח חלקה בשותפות עם חמותה ואחותה, והם כולם דרים בחצר אחת. כתבה אם האיש הנזכר התחייבות לפרנס האשה הנזכרת עשר שנים, והיתה מפרנסת אותה שבע שנים. ואחרי השבע שנים אמרה לה חמותה הנזכרת: לא נשארה לי יכולת לפרנסכם. והאיש אין עמו אפילו (כדי) חיי שעה, והיה מפרנסה חדשיים. הרתה הנערה וילדה זכר. וכאשר ראה, שקשתה עליו פרנסת הבית, הניח את הילד עם אמו, והוא בן תשעה חדשים, ונסע ונעדר שלוש שנים בארץ ישראל ובדמשק וזולתן, ולא הניח לה מה שתאכל בו ארוחת ערב אותו הלילה, לא היא ולא התינוק. ובא מן הנסיעה ואין עמו שוה פרוטה. תפסו הפקיד אשר על מס הגולגולת, ולא היה עמו חצי דרהם לפרוע לו, עד אשר פרעו אביו בעדו. והוצרכו אשתו הנזכרת ואמו לפרוע בעדו מס הגולגולת, מפחד שמא יובילוהו לבית הסוהר, ונכנס לחצר, והוא ערום ועריה. ישב בעיר שנתיים. הרתה האשה וילדה בן אחר, והניחו עמה (אביו), כשהוא בן שנה וחצי, וחזר ונסע פעם שניה, ולא הניח לה אפילו (כדי) חיי שעה ונעדר שלוש שנים אחרות. נהיה גיל האשה הנזכרת חמש ועשרים שנה והיא בהשפלה עצומה מהעוני, ושני בנים עמה ורעבם יותר משובעם. וכל עת שהיא עמו, לא הדליק עליה מנורה לא בחול ולא בשבת ולא ביום טוב, ולא תראה אור מנורה, אלא אם כן תכנס לבית אמו או לבית אחיו, לפי שהיא דרה עמם בחצר. וכילו עוניה ומצבה הרע את כוחותיה + מב"מ = מלה במלה = ונשרפה מן העוני וממה שהיא בו. + ולה אח המלמד הקטנים המקרא, ולאשה ידיעה במקרא. שאלה את אחיה ובקשה ממנו, שתלמד עמו הקטנים מקרא, כדי להשיג מה שתחיה בו נפשה ונפשות בניה, הואיל וכבר קרבה למות מהצער, אשר היא בו, והוא נעדר. ובא מן הנסיעה ומצאה מלמדת הקטנים מקרא אצל אחיה. והיתה מלמדת עם אחיה לקטנים מקרא שש שנים. אח"כ אירע, שאחיה נסע. ירבה במקומו ולקחה הקטנים והיתה מלמדת אותם מקרא והמשיכה ארבע שנים. גדל הבן הבכור ונהיה גילו י"ז שנה ונטלתו עמה ללמד מקרא ארבע השנים הנזכרות במקום אחיה, בשביל לדבר עם הגברים, אשר בניהם אצלה, והיא ג"כ בשביל הנשים, אשר באות לבקש ילדיהן. ומיום שנולדו אלה הבנים הנזכרים, לא פרע בעדם אביהם מס גולגולת ולא דמי למוד לבית תלמוד תורה ולא הלישם כלל, לא בגד ולא מצנפת, אפילו לא הנעיל רגליהם. והאשה ברשותו זה כ"ה שנה, ולא קנה עדיין מחצלת לבית לפורסה תחתיהם, אלא פעם אחת, ולא קנה לא כסת ולא כר ולא כלי מכלי הבית, אפילו שמן הפשתן, אשר היא מדליקה בו, אם לא תקנהו משלה, לא תשיג להדליק המנורה. ואין לה ולא לילדיה הנאה ממנו כלל, אפילו לא בדיבור, זולתי קללות וחרמות בלבד. אמר לה: או תשבי בביתך, כמו בני אדם כולם, או תתני לי רשות לישא (אשה אחרת). אמרה לו האשה הנזכרת: כבר נתיגעתי מן העוני, שהייתי בו לראשונה, ולא חייתי אני ובני, אלא מיום שלימדתי הקטנים. ואמרה לו: אם רוצה אתה גירושין, אני מסכימה + מב"מ אני אשחרר אותך + ולא אחזיק בך. אבל אני ארשה לך לישא (אשה אחרת)?

לא אעשה זאת לעולם. אף על פי שהוא נמצא בלילה ובבוקר אצל אמו ואם הוא קונה דבר ברביע או בשמין, הוא לו ולאמו, ואין אשתו יודעת על זאת - ואחרי כן הוא מתלונן עליה אצל כל מי שבעיר, שאין היא ממלאת לו צרכיו ואינה לנה אצלו. אמרה לו: זאת החרפה אין לנו בה צורך, הבה אקח אותך מאצל אמך, לו ישנת בבית, לא הייתי מונעת אותך, ואם תרצה, תבוא אצלי לדור בבית תלמוד התורה ותשכיר החלק אשר לי בשותפות עם אמך ואחותי, וטול שכירותו לך, לפי שאני מחולקת בשתי חצרות ופורעת י"ד דרהם שכירות לבית תלמוד התורה, והחלק אשר לי בחצר, אין לי ממנו תועלת לא בדירה ולא בשכירות, הואיל ואני מסתלקת מתועלתי ממנו רק מתוך נדיבות לך ולאמך. אמר לה: לא אשכירנו ולא אטול שכירותו, אלא תשבי בביתך כמו שאר בנות ישראל או תתני לי רשות לישא אחרת. אח"כ ביקש תואנה עליה ואמר לה: אלוהו דינר ואקנה לך בו חיטה ושבי בבית. אמרה לו: אין פרנסתי כמו שאר הפרנסות, אשר אם אעזבן היום, אשיגן מחר, (אך) אם אעזוב התלמידים + מב"מ אותם + אפילו יום אחד, אשוב ואבקשם ולא אמצאם, לפי שאבותיהם יובילום לבתי תלמודי תורה אחרים. והבן הגדול הנזכר אין מביאים לו האנשים בניהם אלא בגללי, לפי שהוא נער. ושני הבנים הנזכרים אין להם מלאכה לעבוד בה אלא לימוד התורה בלבד, ואם אסתלק מלימוד התינוקות, יאבדו הילדים ותאזל החיטה ותסע ותלך כמנהגך ואשאר אני והבנים ונאבד, לפי שאין להם מלאכה. יורנו הדרתו הקדושה, יהדרו אל, האם תתחייב לעזוב פרנסתה ולחזור (למה שהיתה בו בעת) הראשונה, והאם תתחייב למלא צרכיו ולשרתו, כשהוא אינו מספק לה מאכל ומשקה ולבוש ואינו עושה לה דבר ממה שאמרה התורה, והאם תתחייב לתת לו רשות לישא (אשה אחרת)? ויודיענו, מה חיוב הדין בכל מה שנכתב לעיל, באר היטב, כפי שהתרגלנו מחסדו ושכרו כפול מן השמים.

התשובה הדין מחייב, שכופין הבעל למלא צרכי אשתו כגון לבוש והוצאות חולתי זה ממה שהוא חייב, ואם נמנע או אין לו יכולת, כופין (לגרש) [לגרשה] ולפרוע המאוחר, אם יש אצלו. ויש לבעל למנוע אשתו מללמד מלאכה או קריאה ודרך ההערמה לזאת האשה, אם דבריה דברי אמת, שתמרוד ותצא בלא מאוחר וכופין אותו אז לגרשה ותשאר ברשות עצמה, תלמד מי שתרצה ותעשה מה שתרצה, [וכתב] משה.

2. שו"ת הרמב"ם סימן מה

שאלה ילמדנו רבנו בדבר בר ישראל, אשר לו אשה, שהיא עמו שנים מספר. ובאחת מאלו השנים אירעה לו נסיעה במקצת [ענייניו] ועסקיו ונעדר מעירו לסירוגין ארבע שנים. וכאשר חזר אחרי כן אל ביתו, מצא, שגיסו, אחי אשתו, נעשה מלמד תינוקות ואחותו, אשת זה האיש, יושבת אצלו ומלמדת התינוקות, הואיל ובעלה לימד אותה מקצת התורה ולמדה בעת העדר בעלה שאר התורה בלבד. אמר לה בעלה: אין ראוי לך ללמד התינוקות כלל, לפי שאני חושש מאבותיהם, שיבואו לבקר ילדיהם ויביישוך, ואני איני רוצה זאת בשבילי וגם לא בשבילך. וכאשר שמעה זאת ממנו אשתו זאת הנזכרת, הציקה לו ונמנעה מלעשות

המלאכות, אשר בנות ישראל חייבות לבעליהן, מללש ולבשל ומתשמיש המיטה + הכוונה כאן ומהצעת המטה, כתובות פ"ה מ"ה, הל' אישות פרק כ"א הל' ב - ז, ש"א+ ומלכבד הבית ומלכבס בגד ומלמלא חובה לבניה, אלא היא ממשיכה אצל אחיה ללמד התינוקות מבוקר לערב, ואם קורה לו, שעליו לספק דבר ממקצת ענייניו, לבשל או ללוש או לכבס בגד או כיוצא בזה, הוא צריך לשכור מי שיבוא לספק לו זאת, בשכר מלא. וזה האיש עם זאת האשה בזה המצב כבר משך ארבע שנים וכבר נלאה מזה. ולזאת האשה חלק ברשותה בשותפות עם אחותה וחמותה, אם בעלה, והוא חושש לגרשה, שמא תקח החלק הנזכר, תמכרנו וישארו בניה ממנו בפחי נפש ותתננו למי שישאנה [זולתן]. ולזאת האשה הנזכרת (כתוב) בשטר הכתובה, הכתוב לה על בעלה זה, דלא למיסב עלה אתתא [אחריתין] ודלא לשהי גביה אמתא דסניא קמה עלה אתתא אחריתי או ששהי גביה אמתא דסניא קמה קביל עליה דלשקול לה מאוחריה עד גמרא ולמכתב לה מאי דמיפטרא ביה מניה ואע"ג דאיהו בעיא למיפק ואיהו לא באעי לאפוקה. יורנו הדרתו, האם מותר לו לישא (אשה) אחרת, באופן שתשאר האחרת תחת רשותו, כדי שלא תחפו למכור החלק, אם לאו. ויבאר לנו, מה חיוב (הדין) בכל עניין ועניין, באר היטב ושכרו כפול.

התשובה אסור לו לישא (אשה אחרת) עליה, אלא ברשותה + עי' פ - ו קצ"ז+ או אחרי שפרע המאוחר. ורשאי הוא למונעה מלימוד התינוקות + משנה קידושין פ"ב א' (פ"ד מ"ג), ה' ת"ת פ"ב ה"ד וה' איסורי ביאה פכ"ב הי"ג. ועי' ת' ל"ד, פ"ו+ וצריך בית הדין להוכיחה על זה ולמונעה. ואם היא תובעת הגירושין, לפי שבעלה מונעה מן הלימוד, לא תנתן לה זאת, אלא נועלים בפניה הדלתות וחוסמים את הדרכים לכך ומפקידים ענייניה לאורך הזמן, עד שתחזור בה ותתרצה לנהוג למישרין עם בעלה. [וכתב] משה.

3. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה יג

מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם ונמצא מתגרה בנשים, וכך אשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהן שהן באין בגלל בניהם ונמצאו מתייחדים עמה, ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.

4. רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ב הלכה ד

ומי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני אמותיהם הבאות אצל בניהם, וכל אשה לא תלמד תינוקות מפני אבותיהם שהם באים אצל הבנים.